

Teabepäeva nimetus: Karksi- Nuia AMS

**Koht ja aeg: Karksi- Nuia meefestivalil Karksi-Nuia Kultuurikeskuses
05.09.2020 algusega kell 11.00**

Lektor: Aleksander Kilk

Kokkuvõtte teemal: Mesilaste haigused- ohud ja võimalused.

Tänapäeva mesinduse üheks põhimõtteks peaks olema mõlemale osapoolle kasulik ja toetav partnerlussuhe mesiniku ja mesilasperede vahel. Mesilaste olulisus inimeste jaoks on vaieldamatu tõsiasi. Lisaks meesaagile, mis jõuab tervisliku loodustoiduna meie toidulauale, on veelgi tähtsam mesilaste tolmeldamistegevus paljudel looduslikel ja kultuurtaimedel, mis tagab hinnanguliselt vähemalt kolmandiku inimkonna toidulauast.

Samas on ilmne, et oodatud kasu võib saada vaid hea tervisega tugevate ja nõ õnnelike mesilasperede abil. Mesiniku ülesanne on tagada mesilasperede heaolu ja vajadusel nende ravi. Mesilased kuuluvad loomariiki ja see tähendab, et kui mesinikul on mesilaspered, siis ta peab neisse suhtuma ka Loomakaitseseaduse põhimõtteid silmas pidades. Ehk veidi kantseliitselt väljendudes tähendab see, et loomale tuleb tagada võimalus olla vaba või vabaneda haigustest, valust ja vigastustest. Seega mesiniku poolt tuleb teha kõik selleks, et mesilasi aidata vältida või vabaneda mesilashaiguste ja –parasiitide ning kahjurite mõjudest. Samas on mesiniku jaoks tegemist mitte ainult kohutusega, vaid ka vajadusega tema enda huvides majanduslikus mõttes – ravimata või toetamata mesilaspere enamasti varem või hiljem sureb.

Mesilaste tervise riskide ühe grupi moodustavad mesilashaigused, parasiidid ja kahjurid. Tänapäeva tingimustes ei saa mesilaspered ilma mesiniku poolt tehtava mesilashaiguste ravi ja parasiitide tõrjeta hakkama. Selle põhjuseks on lisaks looduslikule ja loomulikule foonile ka inimeste vahendusel enamasti tahtmatult toimunud laienev mesilashaiguste ja parasiitide levik globaalselt või piirkondlikult üha uutesse mesinduspiirkondadesse. Mesilased ei suuda nende jaoks uute ja harjumatu haiguste või parasiitidega kohastuda ning võivad hukkuda, kui mesinikud mesilasi ei aita. Ilmekaks näiteks on varroalestad levik mesinike vahendusel Ida-Aasiast Euroopasse ja nüüdseks juba praktiliselt üle kogu maailma. Nüüd on mesinikel ka kohustus abistada mesilasperesid varroatoosi ohjamisel, sest mesilased ise ei suuda sellega toime tulla.

Mesilaste tervist mõjutavate ohtude teise grupi moodustab nende toidulaud ja selle muutused ajas. Ajalooliselt elasid näiteks Eesti aladel mesilased peamiselt metsades puuõõnsustes, sealjuures oma levila põhjapiiril, ning toitused ja talvitusid kohalike taimeliikidelt kogutud nektarist valmistatud meel. Tänapäeval on Eesti aladele toodud hulgaliselt erinevaid kultuuridena põldudele või aedades kasvatatavaid taimede liike, mille toime mesilaste toitumisele võib olla varasemast oluliselt erinev.

Eelkõige on probleemiks näiteks suurtel maa-aladel kasvatatavad ristõielised kultuurid, eelkõige raps ja rüps. Ristõieliste tamede nektarist valmistatud mesi on suhteliselt glükoosirikas ja seetõttu kaldub kiiresti kristalliseeruma juba mõne nädalaga ka meekärgedes. Selliste meekärgedega talvituma jäänud mesilaspere ei saa talvel kärgedes kristalliseerunud mett kasutada ja sureb nälga. Mesiniku kohus on juba suvel selliste meeliikidega kärgedest mesi välja vurritada ja korraldada mesilaste talvepesa nii, et seal oleks mesilaste jaoks talvel kasutatav kvaliteetne mesi ja/või talvesööt. Looduslikus keskkonnas puuõõnes talvituva mesilaspere talvised meekärjed võivad sisaldada ebasobivat kristalliseerunud mett, mis võib mesiniku abi puudumise tõttu põhjustada mesilaspere hukkumise talvitumisel.

Mesilaste ebasobiva toidulaua võib põhjustada ka ühekülgne toit (nektar ja õietolm), mis omakorda kahjustab mesilaste tervist ja vastupanuvõimet haigustele. Näiteks USA-s vajatakse igal varakevadel veebruaris-märtsis enam kui 300 000 ha laiuvate mandlipuuistanduste tolmeldamiseks kuni 1,5 miljonit mesilasperet. Selle 3-4 nädalat kestva tolmeldamisperioodi vältel saavad mesilased toituda vaid mandlipuude õitelt kogutud õietolmumust ja nektarist. See põhjustab nii kasvavate noorte mesilaste kui ka korjemesilaste ainevahetushäireid ja immuunsüsteemi nõrgenemist. Olukorra teeb veelgi halvemaks asjaolu, et samal ajal pritsitakse mandliistandikke peamiselt fungitsiididega seenhaiguste tõrjeks, aga ka vajadust mööda teiste pestitsiididega. Selle kõige tulemusena mesilaspered nõrgenevad tolmeldamisperioodi lõpuks märgatavalt ja seejärel tuleb hakata neid järgnevas mesindusperioodiks uuesti kosutama või koguni ravima.

Mesilaste tervisemõjude suure grupi moodustavad erinevate pestitsiidide grupid ja keskkonnamõju laiemalt. Sealjuures pestitsiidid võivad mõjutada mesilasperede tervist kas tarusiseselt või väljastpoolt. Tarru satuvad pestitsiidid eelkõige mesiniku käe läbi. Peamiselt on tegemist erinevate mesilashaiguste ja parasiitide tõrjeks kasutatavate (sünteesiliste) preparaatidega, seda peamiselt varroatoosi tõrjeks kasutatavate erinevate ravimite näol. Tinglikult võib siia kanda ka antibiootikumid, mis võivad põhjustada mesilashaiguste tekitajate resistentsust ja kaudselt mõjutada ka mesiniku tervist. Euroopa Liidus on antibiootikumide kasutamine mesinduses keelatud. Tarusisesed pestitsiidimõjud võivad pärineda ka saastunud kärjepõhjadest (näiteks Apistanist vahasse salvestunud tau-fluvalinaadi jäägid) või harvem mesilaste lisa söödast (näiteks õietolmu sisaldavad pudersöödad).

Pestitsiidide mõju mesilastele keskkonna kaudu avaldub eelkõige korjetaimede vahendusel, aga teatud määral ka joogivee kaudu. Peamised riskid tekivad põldudel, aedades ja mujal kultuurmaastikes kasutatavate pestitsiidide mõjul, seda eelkõige taimekaitsetööde käigus tehtavate tööde tulemusena. Taimekaitsetööde ohtude vältimine (või vähendamine) mesilaste ja teiste putukate-tolmeldajate suhtes on ka põllumeeste ja aiapidajate huvides, sest hea tervisega ja rohked tolmeldajad tagavad neile suurema ja kvaliteetsema saagi. Seetõttu on ka seadusandlus ja taimekaitse regulatsioonid suunatud sellele, et taimekaitsetööde ja pestitsiidide kasutamisega võimalikult mitte kahjustada mesilasi ja teisi putukaid-tolmeldajaid ning keskkonda üldiselt. Näiteks on üldiselt keelatud taimekaitsepestitsiidide kasutamine õitsvate taimede korral ja mõnel erandlikul juhul tohib pritsida vaid hilisõhtusel ja öisel ajal. Nende abinõude ning põllumeeste ja mesinike tihedama omavahelise suhtlemise-läbirääkimiste tulemusena ei ole paaril viimasel aastal olulisi mesilaste kahjustusi taimekaitsetöödel kasutatavate pestitsiidide mõjul esile tulnud.

Mesilaste hea tervise tagamiseks saab kasutada lisaks erinevatele ravivõtetele ja tõrjeviisidele ka mesilaste endi paremat vastupanuvõimet haigustele või parasiitidele. Eelkõige on siinjuures kasuks võimalikult tugevalt väljenduva hügieenilise käitumisega mesilaste kasutamine, kellel on geneetiliselt kalduvus haige või kahjustatud haudme lahtikaanetamiseks ja eemaldamiseks, samuti üldise pesaruumi puhtuse hoidmine. Teisalt on viimase aja edukad uuringud suunatud ohtlike mesilashaiguste suhtes vaktsiinide väljatöötamiseks ja teatud ulatuses on näiteks ameerika haudmemädaniku suhtes vaktsiin juba saadaval. Uuritakse ka lubihaudme ja teiste haudmehaiguste vaktsiinide väljatöötamist, mis teeb mesilased haiguste suhtes vähem vastuvõtlikuks.